

פתרון הבחינה

ספרות

חורף תשפ"ג, 2023, שאלון: 8281

מוגש ע"י אורן איזנברג, מורה לספרות בבית הספר לבגרות של יואל גבע

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.
3. כל התשובות מנוסחות בראשי פרקים.

פרק ראשון – הסיפור הקצר

נבחן שבחר בפרק זה, נדרש לענות על שתיים מהשאלות 1–3:

שאלה מספר 1

מדירה לדירה / עגנון

- גיבור הסיפור "מדירה לדירה" הוא דמות מורכבת משום שהוא דמות שמתפתחת ומשתנה מקצה לקצה, ומשום שהסיפור נותן ביטוי רב לרגשות ולמחשבות שלו. לקראת סוף הסיפור מתרחש אירוע חריג המשנה משמעותית את מציאות החיים היומיומית של הגיבור.
- במרכז הסיפור ניצב קונפליקט פנימי של הגיבור – הבחירה בבדידות ובחיים ללא קשר אנושי מול הבחירה בחיים הכוללים קשר אנושי. לאורך הסיפור בורח הגיבור מקשר זה, אבל במהלכו הוא עובר תהליך נפשי, ובנקודת ההתפכחות הוא בוחר לחזור לתינוק ובוחר בקשר אנושי ובחיים שונים מאלו שחי עד כה.
- זהו סיפור שבו מעוצב תהליך פסיכולוגי של התפכחות ושל הבנה עמוקים, סיפור על הצורך של אדם בקשר אנושי. הגיבור הופך מאדם אנוכי המרוכז בצרכיו בלבד, לאדם שזקוק לקשר אנושי.
- כאשר המספר פוגש את התינוק המוזנח (בובי) הוא עובר תהליך שבמהלכו הוא מבין כמה הוא זקוק לקשר עם בני אדם. כשהוא עובר למקום שנראה כמו גן עדן הוא מרגיש געגועים לתינוק, ומבין שרצונו האמיתי הוא לחזור אליו. הוא חוזר לתינוק, מרגיע אותו ומחבק אותו. בזכות הקשר עם התינוק מחלים המספר מהבדידות והתינוק ממלא את עולמו הרגשי.
- גיבור הסיפור, החולה כמצב של קבע, מבקש שוב ושוב לשנות את מקום מגוריו כדי להיטיב את מצבו. לאורך הסיפור ובאמצעות מפגשיו עם התינוק, מתברר לו ולקוראים כי הוא זקוק

לשינוי פנימי ולא חיצוני: הוא זקוק לקשר אנושי, ממש כפי שהתינוק זקוק לקשר. הקשר עם התינוק מביא לו שלוה ומנוחה, שלצורך השגתן הוא מוותר על דירה נאה ומרווחת לטובת חדר עלוב ברחוב סואן, ובלבד שיהיה קרוב לתינוק.

- הגיבור הוא דמות מורכבת משום שהוא עובר שינוי משמעותי והופך מאדם אנוכי המרוכז בצרכיו בלבד לאדם שזקק לקשר אנושי ומבין כי גאולתו תתאפשר רק באמצעות קשר עם הזולת. בכך מעצב הסיפור אמירה לפיה משמעות החיים היא להיות בקשר אנושי, במקום שלכאורה הוא הגרוע ביותר, המקום שבו אדם נפתח אל הזולת הנזקק לו. הוא ניצל מבדידות, משיממון וממוות נפשי.

• **האמצעי הספרותי המרכזי המבטא את מציאות החיים היומיומית של הגיבור הוא מוטיב**

הדירה. בדירה הראשונה (בירושלים) הוא חולה במחלה פיזית – הוא תשוש, פצעים בשפתיו, משתעל וכו', אולם בקריאה קפדנית ניכר שמחלתו האמתית היא הבדידות שהוא מצוי בה.

- בהמשך התהליך הגיבור מגיע לדירה הבאה, בתל אביב, שמתוארת כקטנה, צפופה ובלתי נסבלת. חייו הופכים לגיהנום והוא סובל מאוד. לאחר מספר ימים מגיעה צרה חדשה: לבעלי הדירה היה תינוק חלש וחולני שאמו הזניחה אותו, הוא היה יושב כל היום על אסקופת הבית, בוכה ומבקש מהגיבור שירים וינענע אותו. בלילה הוא היה בוכה ומלחיץ אותו ומפריע לו לישון. התינוק מדגיש את הקושי של הגיבור לקיים קשר אנושי ואת התהליך שהוא יעבור בניסיון להחלים ממחלתו, עד שיצליח ליצור קשר עם התינוק.

- לאחר ימים לא קלים בדירה בתל אביב, מחליט הגיבור לעבור לדירה נוספת: דירת הזקן. דירת הזקן היא מקום חלומי עם טבע, דשא ובריכת דגים, המקום פסטורלי ונראה שהוא מצא את הדירה המושלמת בשבילו. הגיבור חוזר לדירה בתל אביב, אוסף את חפציו והוא מלא התרגשות מהמעבר לדירה החדשה.

- בהגעה לדירת הזקן חלה נקודת המפנה בתהליך שהגיבור עובר – **ובנקודה זו מתרחש האירוע**

החריג – אירוע פנימי בנפשו, התפכחות ותובנה חדשה על חייו. הוא מבחין בכך שאין תינוק על אסקופת הבית (האסקופה נקייה וצחה, כאנלוגיה ניוודית לאסקופה בתל אביב), וכאן מתחוללת ההתפכחות בתהליך שהגיבור עובר, והוא מחליט לחזור במפתיע לדירה בתל אביב. הוא פוגש את התינוק ומחבק אותו כמו שלא חיבק בעבר.

- **אירוע חריג זה מבטא את משמעות הסיפור ואת מורכבות הדמות** – על אף שדירת הזקן

מושלמת, מה שבאמת חסר לו הוא הקשר האנושי והחום של התינוק בובי. כעת רעש האוטובוסים כבר לא מפריע לו, הלכלוך לא מפריע לו, הוא מחבק את התינוק ורק רוצה לשמוע את קולו. זהו רגע השיא שבו המספר מבין ומרגיש כמה הוא זקוק לקשר זה.

- **משמעות האירוע החריג מקבלת ביטוי גם בעזרת האנאלוגיה הניגודית** בין מצבו בתל אביב בתחילת הסיפור ובין מצבו בתל אביב בסופו. הרגשות שחש הגיבור במעבר הראשון לתל אביב מנוגדים לאלו שהוא מרגיש בחזרתו, בעקבות השינוי הנפשי שעבר. הרעש, הלכלוך והחום כבר לא מפריעים לו. התינוק המוזנח שממנו כה רצה לברוח מעניק לו אושר רב – הוא מחבק את התינוק כפי שלא חיבק אותו בעבר, עולה לחדר ושוכב על המיטה. כעת, רעש האוטובוסים כבר לא נשמע לאוזניו למרות שהוא קולני כמו בעבר. הקול היחידי שהוא שומע הוא את קול התינוק, ואת הקול הזה הוא מנסה להמשיך לשמוע.

שאלה מספר 2

יגון / צ'כוב

- בסיפור "יגון" **באה לידי ביטוי פגיעה של אדם אחד באדם אחר** – אטימות הסובבים את יונה לסבלו, וחוסר היכולת שלהם להקשיב לסבלו וליגונו. פגיעה זו באה לידי ביטוי ביחס של הסביבה לדמותו האומללה של יונה, דמות שאיבדה את היקר לה מכל ולא מצליחה למצוא אפילו מעט נחמה אצל הסובבים אותה. קריאת הסיפור מחדדת את מצבו של הגיבור ואת האטימות החברתית, ואף מעוררת רצון למעורבות יותר גדולה ולשינוי.
- במרכז הסיפור "יגון" עומדת סוגיה רגשית-חברתית. הסיפור מתאר את המצוקה הקשה של יונה בעקבות מות בנו ודרך סוגיה זו, דרך המצוקה והיגון, הסיפור מעצב ביקורת נוקבת על **חברה שבה מתרחשת פגיעה של בני אדם באדם אחר**, חברה שאינה מקשיבה לאדם במצוקה, חברה קרה שבה לאדם לא אכפת מזולתו. הסיפור משקף לקורא את אופייה הקר של החברה – בשעת קושי אין באמת אדם שאכפת לו. החברה שמתוארת בסיפור מנוכרת ולא אנושית, והיא בבחינת "אדם לאדם זאב".
- **פגיעה זו באה לידי ביטוי** במפגשים של יונה עם הדמויות האחרות בסיפור: הקצין שלא מצליח להביע חמלה למצבו של יונה ומתעלם על ידי עצימת העיניים; שלושת הצעירים שמקללים, מזלזלים ביונה, צוחקים עליו ומשפילים אותו; שוער הבית שמסלק אותו; ועגלון אחר שנרדם באמצע הסיפור ולא מקשיב לו. כל אלו מעוררים בנו אמפתיה ליונה ורצון "לעזור לו".
- **גם סיום הסיפור מעצב את המצוקה של יונה ואת הפגיעה בו.** סיום הסיפור הוא השיא הרגשי כי בסיום זה שופך העגלון את ליבו בפני סוסתו ומספר לה על מות בנו. הדבר חושף את אטימות הלב של בני האדם, המסרבים להקשיב לו כשהוא מנסה לשתף אותם בטרagedיה שפקדה אותו.
- **הפגיעה ביונה באה לידי ביטוי בדמותו של המספר**, שמעיר הערות שמדגישות את הביקורת החברתית. כך למשל, כאשר יונה מוריד את שלושת הצעירים מתפלא המספר – "האין בין כל אלפי האנשים הללו אחד שיקשיב לך?" זו שאלה רטורית ששואל המספר ותפקידה להבליט את הבעיה החברתית. גם המטאפורה שבה משתמש המספר לתיאור יגונו של יונה מבליטה את הבעיה הזו: מתואר החזה של יונה, שאם היה נפתח והיגון היה נשפך החוצה, הוא היה מציף את כל העולם כולו.
- האדישות החברתית והביקורת מקבלות ביטוי גם בעזרת מוטיב העיניים ומזג האוויר המטאפורי.
- הסיפור מבטא עמדה פסימית וקשה אך גם אופטימית עם מעט תקווה. החברה הקרה מתגלה בשיא אכזריותה משום שלא ניתן למצוא בחברה אדם אחד שאכפת לו. בהיעדר כל אדם נותרה ליונה אפשרות אחת בלבד: דיבור עם בעל חיים. סיום סגור זה הוא אכזרי ואיום שכן היחידה שמקשיבה לו היא הסוסה, שמגלה אנושיות גדולה יותר מכל בני האדם.

פרק שני – דרמה

נבחן שבחר בפרק זה, נדרש לענות על אחת מהשאלות 4-6:

שאלה מספר 4

בית בובות / איבסן

.א.

- לקראת סיומו של המחזה "בית בובות" מתרחש אירוע דרמטי רב רושם, מפתיע ומותח. בסיום המחזה, לאחר שגילתה את "פרצופו האמיתי" של בעלה, מחליטה נורה להשמיע בפניו דברים מפתיעים ולא שגרתיים ובסופם אף מחליטה לעשות מעשה נועז ודרמטי – לעזוב את ביתה ואת משפחתה ולצאת לדרך חדשה.
- נורה, גיבורת המחזה "בית בובות", קוראת בהתנהלותה תיגר על תפיסות פטריארכליות ההופכות נשים לחפצים, לאובייקטים. נורה מורדת במוסכמות אלו כשהיא מסרבת להמשיך לתפקד כחפץ, כבובה משעשעת וחיננית. בסיום המחזה נורה מגדירה את עצמה כסובייקט בעל דעות, עמדות והשקפות משל עצמו, ונוטשת את בית בעלה שהיה לה כבית בובות.
- המחזה מתמקד בדמותה של נורה, העוברת שינוי תודעתי לאורך המחזה בכל הנוגע למיקומה במשפחה, בזוגיות ובחברה, עד הסוף המפתיע שבו היא טורקת את הדלת על ביתה, משפחתה וחייה. טריקת דלת זו היא קריאת תיגר על העולם הישן ועל המשפחה הפטריארכלית, והיא שהופכת את המחזה לפמיניסטי במיוחד ולכזה המשקף את סוגיית "המאבק לקידום מעמד האישה".
- נורה מוצאת את זהותה כאישה עצמאית, מוצאת את קולה, מגיעה למודעות מגדרית ועוזבת את בעלה! תהליך זה משקף את הסוגיות ה"נ"ל, מדגיש את המאבק לקידום מעמד האישה ואת המתח בין העולם הישן הפטריארכלי ובין העולם החדש הפמיניסטי, שאותו מייצג התהליך שהיא עוברת.
- בתחילתו של המחזה נורה מוצגת כאישה מפונקת וכנועה, המצייתת לכל מה שבעלה דורש ממנה. נראה שהיא ה"בובה" שלו – הוא מכנה אותה בכינויים ילדותיים, היא מתלהבת מכסף ומחביאה עוגיות שאותן היא אוכלת בניגוד לרצונו.
- במהלך המחזה מתגלה כי יש באופייה גם קווים מרדניים והיא אינה נוהגת כאישה בורגנית "טובה". למעשה, היא חרגה בעבר מהמקובל ולקחה הלוואה (ואף זייפה חתימה!) למען בריאותו של בעלה.
- בסיום, באירוע הדרמטי המשמעותי של המחזה, בעקבות איומי קרוגסטאד, נחשף פרצופו האמיתי של בעלה – שתלטן המעוניין בבובה צייתנית. היא אינה מעוניינת להמשיך לחיות בשקר, בוחרת לעזוב את משפחתה כדי לממש את עצמה ולחיות חיים אותנטיים – היא פועלת לשיפור חייה ולהגשמת זהותה המגדרית ולביטול זהותה כ"בובה" של בעלה.

- הדיאלוגים השונים, האנלוגיות המורכבות ואביזרי הבמה משקפים תהליך זה וסוגיות אלו לאורך המחזה. כך למשל, בפתיחה נורה עולה על בימת המחזה כאישה צייתנית הנכנעת לתכתיבים של בעלה וכאישה המפנימה את נחיתותה (הכינויים שבהם הוא מכנה אותה, מוטיב הכסף).
- ב.
- **באירוע דרמטי זה**, נוכח תגובת הלמר למכתבי הגילוי, רואה נורה את מערכת היחסים ביניהם מזווית אחרת. **היא יוזמת שיחה ומנסחת תובנות ועמדה מוסרית ברורה – דברים אלו מדגישים היטב את משמעות המחזה ואת דמותה**. נורה מגיעה למודעות מגדרית ומכריעה לגבי עצמה את המתח בין העולם הישן לחדש – "אני מאמינה שלפני הכול ומעל לכול אני יצור אנושי, ממש כמוך", "אני חייבת להיות עצמאית לגמרי לעמוד על הרגליים שלי לבד", "אני מאמינה שלפני הכל ומעל הכל אני יצור אנושי".
- **האירוע הדרמטי שבסיום תורם רבות למשמעות המחזה ומעלה סוגיות מאוד מורכבות וחשובות. ניתן לומר שהסוגיות המאפיינות את החיים בעולמנו, שמעוצבות במחזה "בית בובות", הן "המאבק לקידום מעמד האישה" ו"מתח בין העולם הישן הפטריארכלי ובין העולם החדש, הפמיניסטי". סוגיות אלו מודגשות היטב באירוע הדרמטי שמסיים את המחזה.**

פרק שלישי – רומאן ונובלה

נבחן שבוחר בפרק זה, נדרש לענות על אחת מהשאלות 7-9:

שאלה מספר 7

מאחורי הגדר / ביאליק

- **הנובלה "מאחורי הגדר" היא יצירה המתארת את העולם הנפשי של נח, גיבור הנובלה, וחושפת את תהליך ההתבגרות שהוא עובר.** נח, גיבור הסיפור, עובר משלב הילדות אל שלב הבגרות והופך לאדם חברתי בוגר בתוך החברה היהודית. זהו סיפור התבגרות המתאר את תהליך התבגרותו של נח, נער ההופך לחלק מהחברה היהודית. **ההזדהות עם נח עולה מתוך תיאור עולמו הנפשי והתהליך שהוא עובר.**
- נח אינו עובר תהליך התבגרות שגרתי שבו הוא נער תמים הלומד איך להשתלב בחברה שלו: בילדותו הוא מורד בחברה היהודית ורק בסוף הסיפור הוא הופך לאדם חברתי ממוסד ותרבותי. לאורך הסיפור נדמה שהוא חי על פי רגשותיו ועל פי טבעו, ורק בסוף הסיפור הוא "לומד" איך צריך לחיות בחברה היהודית, לדכא את רגשותיו, את אהבתו ואת כללי הלב. דמותו משקפת תהליך התבגרות אותנטי יותר, אנושי יותר ואוניברסלי. לאורך הסיפור נוצרת הזדהות עם כאבו, המרד שלו והמחיר שהוא משלם.

- בסיום הנובלה דמותו גם מעוררת דחייה מסוימת, דחייה שהופכת לאמביוולנטית כאשר הקורא מבין שנה הוא למעשה קורבן של החברה שסביבו. כלומר, במקביל לתהליך ההתבגרות מתרחש תהליך נוסף, מרכזי לא פחות – תהליך שבו הופך נח מנער תמים, משוחרר וטוב למבוגר "חיייתי". זהו תהליך נפשי שלילי שבו הפיכה למבוגר היא הפיכה למעין חיה המחופשת לאדם תרבותי.
- **עולמו הנפשי של נוח מעוצב ומתואר לאורך הנובלה באמצעות התנהגותו ובאמצעות היחסים בינו ובין מארינקא:** בתחילת הנובלה נח מתואר כילד תמים. לאורך פרקים ג' וד' הוא משתעשע, צוחק, מקפץ, מזמין את מארינקא לזרוע איתו זרעים. הוא שובב – זורק למארינקא מאכלים מעבר לגדר, מתעקש לראות את סוס הפוני שלה, והכל בתמימות ובלא חשש או פחד. בין השניים מתפתחת חברות ובהמשך גם אהבה עמוקה.
- **עולמו הנפשי ממשיך להתפתח ולהתבגר גם בתהליך החינוך שהוא עובר,** תהליך שנתקל בקשיים רבים. בכל אחד מהמורים שלו בחדר נח מורד, אבל בכל פעם אפשר לראות שמהו משתנה בו, החופש שלו הולך ופוחת, משהו בו מתבגר.
- **כך למשל, אצל המלמד השני מתחולל אירוע משמעותי בעולמו הנפשי:** הוא מצטרף לגויים ונלחם ביהודים המתרחצים בנהר. באופן סמלי אפשר לראות ב"מלחמה" הזו סוג של מלחמה ביהדות וחוסר רצון להתבגר לתוכה. זהו מאבק המסתיים בשינוי – הוא מרגיש רגשות אשם. למרות הניצחון על היהודים הוא חש שניצחו אותו והוא עצוב "כאבלי". הוא מרגיש "כאילו הוא המנוצח" (פרק ז').
- **שינוי נוסף בעולמו הנפשי של נח מתרחש נוכח חוויה נוספת שמספיעה עליו מאוד:** אחרי המלחמה בין ילדי הגויים הרוסים (בהובלת נח) לבין ילדי בית המדרש נח עצמו חש מובס ועלוב: "כל הערב ישן בין השקצים כאבל בין חתנים וכאילו הוא המנוצח". נח מבין מהו המחיר האישי, המשפחתי והחברתי שישלם עבור הנהגת הילדים הרוסים מול היהודים, ובכך מעורר הזדהות רבה.
- **דוגמא נוספת לחשיפת עולמו הנפשי מתרחשת לקראת הסיום,** בפרק ט', כשהוא מגיע לגיל 18. הוא שוכב בגן מחוץ לשכונה ואורב למארינקא. הוא יודע שהיא חוזרת משם הביתה מהעבודה. לפתע הוא מרגיש עצב בליבו – הוא נזכר שכמה מטרים ממנו עומד בבית המדרש אבא שלו בבגדי השבת והוא מכנה את עצמו פושע ישראל שאורב ל"שיקסע" (כינוי לגויה). הוא כבר מזדהה עם אבא שלו, מרגיש שהוא עושה מעשה אסור ולא מכנה אותה בשמה!
- בסיום הסיפור הוא נוטש את מארינקא ואת התינוק שלו למען נישואים יהודיים.
- **גם מוטיב הפירות מעצב את עולמו הנפשי של נח:** הוא מעצב באופן מטאפורי את תהליך ההתבגרות השלילי שעובר הגיבור.

פרק רביעי – שירה

נבחן שבחר בפרק זה נדרש לענות על שתיים מהשאלות 10–18.
שאלה אחת מהשאלות 10–13, ושאלה נוספת מהשאלות 14–18:

שאלה מספר 12

טרם היותי / שלמה אבן גבירול

.א.

- שירו של אבן גבירול "טרם היותי" הוא שיר פילוסופי המתאר את תהליך יצירת האדם עוד בטרם היווצרותו בבטן האם ועד בגרותו, ומגיע למסקנה כי האדם (כולל התנהגותו ומחשבותיו) והוא תוצר של האל. לכן אין כל טעם להעלים דבר מה ממנו ובכלל זה יש להתוודות על החטאים ולהיות ישרים עם האל. בכך מובעת הכרת תודה לאל שיצר את האדם, הביאו לעולם והפיח בו רוח חיים.
- השיר מתאר את רעיון השליטה המוחלטת של האל באדם – האדם אפסי לעומת יכולות האל ליצר חיים מכלום, להביא את האדם לעולם ולהעניק לו את חייו. ולכן יש לקחת אחריות על כל החטאים ולהכיר תודה לאל על הענקת החיים הזו.
- על פי השיר – הגורל נתון מראש אך לאדם אחריות על מעשיו ("הכל צפוי אך הרשות נתונה"). האדם הוא חומר ביד היוצר (האל) אך האחריות למעשיו מוטלת עליו.
- השיר פותח בהצהרה פילוסופית – דתית והבתים שאחריה מוכיחים את הטענה הזו. הפניה היא אל אלוהים באמירה עמוקה שעוד בטרם היות האדם ("היווצרותי"), חסדו של האל בא אליו. האל יוצר "יש" (משהו) "מאין" (מכלום) והמציא את האדם. אחרי האמירה הזו מביא הדובר שש הוכחות לדבריו, בצורה של שאלות רטוריות מיתממות המתארות תהליך היווצרותו של אדם.
- הבית החמישי מסכם את כל הבתים שלפניו – בהחלט ("אמנם") האדם הוא כחומר ביד האל – האל יצר אותו ולאדם אין אחריות על זה. הבית מסכם את תחושת אפסות האדם אל מול יצירה האל! (יש פה רמז שני לתני"ך – לספר ירמיהו).
- הבית השישי הוא המסקנה של השיר – על האדם להודות בכל חטאיו ולקחת אחריות על מעשיו. אין כל טעם להתחמק מהחטאים ומהעונשים. הדובר מודה בפני האל על חטאים וזאת בניגוד לחווה, שאחרי שאכלה את פרי עץ הדעת הטילה את האחריות על הנחש. על האדם להודות בחטאיו ולא לנסות להתחמק מהם כמו חווה בסיפור עץ הדעת.
- הבית השביעי מסיים את השיר בשאלה רטורית נוספת, המציגה את אפסותו של האדם – הרי איך ניתן בכלל להסתיר ("אכחד") מהאל חטאים? שהרי בטרם האדם נוצר כבר האל נתן לו את חסדו.

ב.

- **השיר עמוס בשאלות רטוריות שתפקידן לבנות בצורה משכנעת את שלבי עיצוב האדם ובכך להדגיש את הכרת התודה לאל.** משאלה לשאלה מתברר לקורא כמה האדם הוא בידו של האל וכמה הוא אפסי לעומתו. חשוב לשים לב שהשאלות הרטוריות בנויות על חזרה על המילה "מי", המדגישה שהתשובה היא אחת – האל! השאלות הרטוריות יוצרות מעין היתממות של הדובר (כאילו אינו יודע את התשובה). התשובה לכל השאלות הרטוריות היא – האל! ובכך מתחזקת התפיסה שהוא (האל) נתן חיים לבני האדם ומלווה אותם לאורך חייהם.
 - דוגמאות:
 - שלב 1 בעיצוב האדם – צורת העובר הראשונית: מי יצר ("ריקס") את דמותי?
 - שלב 2 בעיצוב האדם – מתן צורה: דימוי המתאר את העובר כחומר שאלוהים התיך והקפיא לצורה – מי יצק אותי "בכור" (בתנור, בכבשן) והקפיא אותי לצורה?
 - שלב 3 בעיצוב האדם – הענקת רוח חיים: מי נתן את נשמתו לעובר?
 - שלב 4 בעיצוב האדם – הלידה: הדובר מדמה את הלידה ליציאה מהשאול (רמז ראשון לתנ"ך – לספר יונה) ושואל מי הוציא אותי מהשאול? (מרומז פה בעצם כי הלידה היא סוג של הצלת חיים שהאל מעניק לאדם – האל מציל את חיי האדם בזמן הלידה).
 - שלב 5 בעיצוב האדם – ההתבגרות: מי הנהיג אותי מנעורי ועד היום?
 - שלב 6 בעיצוב האדם – רכישת חכמה והשכלה: מי לימד אותי בינה (חכמה) והשכיל אותי? ("הפליאני" – הדברים המופלאים שהאל עשה לי).
- משאלות אלו עולה הכרת התודה לאל על הפלא שביצירת האדם ועיצוב נשמתו.

שאלה מספר 16

שירים לאילאל / טשרניחובסקי

- השיר "אני אתן לה" הוא שיר אהבה מסתורי המשתמש במטאפורה של "ים" כדי לתאר את אהבתו של הדובר לאהובתו.
- בסוף השיר מבין הקורא כי הים איננו אלא עיניי האהובה עצמה, וקריאה חוזרת של השיר מסבירה דברים שלא היו ברורים בקריאתו הראשונה.
- זהו שיר על אהבה גדולה של אדם למישהי, שהוא מצהיר שהוא מקדיש לה את כל שיריו, שליבו רועד אליה ושחיי תלויים בה!
- הדובר בשיר מקדיש את שיריו לאהובתו. הוא טוען שהוא ייתן לה את שיריו ומציג אותם כשירים של ים. בשלב זה של השיר לא ממש ברורה מה כוונתו בביטוי "שירים של ים" ונראה לקורא שמדובר במטאפורה רומנטית שמדגישה את האהבה. רק בסוף השיר יבין הקורא כי המטאפורה הזו לים היא האהובה עצמה ועיניה של האהובה הם "שני ימים".
- הדובר מדגיש את המסתורין שבאהבה ובאהובה וטוען ששמה של האהובה לא ייזכר באותם שירים. אולי כי אין זו אהובה ספציפית ואולי כי הוא לא רוצה לחשוף את אהובתו. אווירת המסתורין תישאר עד לסוף השיר.
- בבית השני ממשיך הדובר את מטאפורת "שירים של ים" ומפרק אותה – הוא מקדיש: שיר לגל, שיר לחול, שיר לשחף, שיר לענף. בשלב זה של השיר לא ברורים חלקי המטאפורה, אולם בסיום, כשנבין שזוהי מטאפורה לאהובתה עצמה, נוכל להבין כי הגל, החול, השחף והענף הם המשכה של האהובה. כרגע, כדברי השיר "אין פותר לאן" – אי אפשר להבין את המסתורין.
- הביטוי "אין פותר" לקוח מספר בראשית (פרק מ"א פסוק 8) – פרעה חולם חלום (על שבע פרות שמנות ושבע פרות רעות שעולות מן היאור, הרזות אוכלות את השמנות וכו'). הוא מכנס את כל החכמים שהיו במצרים ואף אחד לא מצליח לפתור את תעלומת חלום המלך. הביטוי רק מדגיש כמה התעלומה גדולה (אף חכם לא הצליח לפתור אותה) אולם בסוף היא תיפתר (יוסף יצליח).
- בבית השלישי מתרחשת תפנית במילה "אולם" – את השירים הקטנים הללו הוא מקדיש רק לה (אך=רק). הוא כותב לה אותם:
 - כשנימי ליבו אליה רועדים וליבו "נגמר" (=יכלה),
 - כשהוא "מטלטל" בדרך – בדרך החיים, מים ועד ים, מהצפון ועד הדרום – זוהי אמירה מטאפורית!
- הבית האחרון מהווה סוג של פואנטה. הקורא מבין שהים בשיר והימים הנזכרים בו הם למעשה עיניה של האהובה, והשירים שאותם כתב והדרך שבה הוא הולך, מים לים, הם

הדרך לאהובה. הים הוא מטאפורה לעיני האהובה ודרך הוא מתאר את האהבה העמוקה שלו אליה.

- הבחירה ב"עיניים" ובמטאפורה "ים" אינה מקרית. העיניים הן דרך לעומקו של האדם, לנפשו, ודרך ניתן לראות הרבה מעבר. גם הים בטבע מסמל עומקים, פחדים, דברים נסתרים.
- השיר מסתיים באמירה עמוקה ביותר – באותן עיניים של האהובה חייו של הדובר תלויים, באותן עיניים ההיגיון שלו, השפיות שלו, המחשבות שלו תלויות. זו הצהרת אהבה חזקה ביותר.
- **מטאפורת ה"ים" ההולכת מתפרקת בבית השני, מתפתחת בבית הרביעי ונחשפת בבית החמישי.** השיר מבטא את רגשותיו של הדובר בדרך עקיפה: במקום לתאר את רגשותיו כלפי האהובה בצורה ישירה, הוא משתמש בטבע, ובמיוחד בים, כדי לבטא את האהבה שהוא מרגיש כלפיה. הוא כותב שירים על חוף, על ים, על הגל, על השחף, והוא חש בטלטה גדולה כשהוא הולך מצפון ועד לדרום, אך כל אלו הם האהובה עצמה. בסוף השיר מבין הקורא כי הים הוא עיני האהובה והשימוש בטבע מבטא את רגשותיו העצומים כלפי אהובתו.